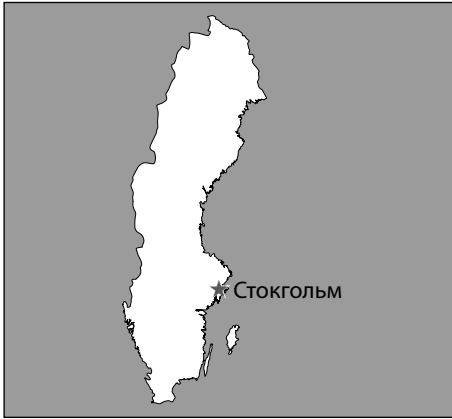

ШВЕЦІЯ

Сучасна назва держави: Королівство Швеція (*швед.* Konungariket Sverige).

Перша згадка про народ/країну у писемних джерелах. Перша згадка про шведів міститься у роботі римського історика Публія Корнелія Таціта «Германія» (близько 98 р. н. е.), де повідомляється, що «...серед самого Океану, мешкають общини свіонів; окрім воїнів і зброї, вони сильні також флотом». Описуючи у своїй роботі «Про походження і діяння гетів» (VI ст.) Скандію, готський історик Йордан згадує плем'я суехансів (*suehans*, *свеїв*), які тримають чудових коней.

Назва країни вперше згадується у «Житті святого Ансгара», гамбурзького і бременського єпископа-місіонера, написаному у 860-х – 880-х рр. його учнем і спадкоємцем Рімбертом. Описуючи першу мандрівку Ансгара 829–830 рр. у Швецію, літописець зазначає, що, «... подолавши спочатку довгий шлях пішки, а потім на судах перепливши море, яке відділяє Свіонію, вони з величезними труднощами прибули нарешті у портове місто тамтешнього королівства під назвою Бірка». У «Діяннях архієпископів гамбурзької церкви», написаних Адамом Бременським між 1072

і 1076 рр., для позначення Швеції використовуються назви *Sueonia*, *Suevonia*, *Suedia*.

Створення держави. Окреме Королівство Швеція на чолі з Олафом Шетконунгом виникло близько 1000 р.

Незалежність: (від Данії) відновлена 06.06.1523 р.

Історичні назви держави: Королівство свеїв / Королівство Швеція (IX ст. –1397); Королівство Данії, Швеції і Норвегії (1397–1523); Королівство Швеція (1523–1814); Об'єднані Королівства Швеції і Норвегії (1814–1905); Королівство Швеція (з 1905).

Площа: 450 тис. км², що становить 74,54 % території України.

Населення: 10 млн 014 тис. осіб (на 01.03.2017, Статистика Швеції).

Очікувана тривалість життя при народженні: 82,15 р. (для чоловіків – 80,3, для жінок – 84) (2015, Статистика Швеції).

Етнічний склад населення. Серед громадян країни шведська статистика виділяє осіб, які не мають закордонного підгрунтя (народжені в країні від батька й матері, які є шведськими підданими), та осіб, які мають таке підгрунтя (народжені за кордоном у родині

іноземців або народжені в Швеції від одного чи обох батьків з іноземним громадянством). Відповідно, особи без іноземного підґрунтя становлять 6 млн 935 тис. осіб (69,38%), а особи із закордонним підґрунтям – 3 млн 60 тис. (30,62%) (2016, Статистика Швеції). За оцінками демографів, першу групу складають переважно шведи (6 млн 260 тис. – 6 млн 576 тис., 95–96%), фіни (183–470 тис., 2,63–4,7%), саами (17–20 тис., 0,25–0,29%), а також данці (43 тис., 0,62%) і норвежці (44 тис., 0,63%), які є переважно автохтонами в місцях свого компактного проживання. До другої групи належать нащадки недавніх іммігрантів – вихідців з арабських країн, держав колишньої Югославії, Туреччини тощо. При цьому слід зазначити, що близько 7,5 млн шведських громадян, незалежно від походження, називають шведську мову рідною (першою засвоєною). Окрім того, в країні постійно мешкають 852 тис. іноземних громадян (2017, Статистика Швеції).

Чисельність українців: 6292 особи, народжені в Україні, та понад 1000 дітей, народжених у Швеції в українських або змішаних шлюбх (на 31.12.2013, Статистика Швеції).

Столиця: Стокгольм – 935 тис., міська агломерація Великий Стокгольм – 2,2 млн. **Найбільші міста:** Гетеборг – 556 тис. (агломерація – 1,6 млн); Мальме – 328 тис. (агломерація – 1,3 млн); Уппсала – 214 тис., Лінчепінг – 155 тис.; Вестерос – 147 тис.; Еребру – 146 тис. (на 31.12.2016, Статистика Швеції).

Державна мова: шведська (лише у 2009 р. законом затверджена як офіційна мова Швеції). Саамська, меянкіелі та фінська як офіційні мови національних меншин з 2000 р. використовуються уряді муніципалітетів. Мовами національних меншин також визнані ромська та ідиш (екстериторіально).

Релігійний склад населення: у 2013 р. 65,9% шведів формально належали до Лютеранської церкви Швеції, яка була державною

з 1593 по 01.01.2000 р. За даними опитування Євробарометра, у 2010 р. лише 18% шведів вірили в Бога. Мусульмани складають 5% населення, католики – 2%, православні – 1%.

Державний устрій: монархія. **Глава держави:** король з династії Бернадотів. **Глава уряду:** прем'єр-міністр.

Вищий законодавчий орган: Ріксдаг. У 1435 р. шведський Ріксдаг був уперше скликаний як представницький орган усіх чотирьох станів країни, а не лише великих феодалів, як було до того. Як становий дорадчий орган при монархові, існував до XIX ст. Конституційною реформою 1865–1866 рр. був перетворений на постійно діючий двопалатний орган. За Конституцією 1975 р., верхня – Перша палата, яка обиралася у непрямий спосіб муніципальними громадами та провінціями, була скасована, й Ріксдаг став однопалатним.

Діюча Конституція схвалена у 1974 р. і складається із чотирьох законів: Акта про форму правління від 27.02.1974 р. (вступив у силу з 01.01.1975, діє зі змінами 1976, 1979, 1988, 1991, 1994, 1998 рр.), Акта про престолонаслідування від 26.09.1810 р. (зі змінами 1974, 1979 рр.), Акта про свободу друку 1949 р. (зі змінами 1971, 1976, 1982, 1988, 1991, 1994, 1998 рр.), Акта про свободу висловлювань 1991 р. (зі змінами 1994, 1998 рр.). Ухвалений у 1974 р. Акт про Ріксдаг займає проміжне становище між конституційним і звичайним правом. Хоча він і регулює частину сфери конституційних правовідносин, проте його зміни не потребують проведення референдуму.

Вважається, що перша шведська Конституція була започаткована прийняттям Акту про форму правління від 06.06.1809 р. Пізніше до нього додалися Акт про Ріксдаг від 10.02.1810 р., Акт про престолонаслідування від 26.09.1810 р. та Акт про свободу друку від 12.06.1812 р. З плином часу ці документи неодноразово доповнювалися і змінювалися.

Статус у відносинах з ЄС: член ЄС з 01.01.1995 р.; член Шенгенської зони з 25.03.2001 р.

Статус в інших провідних міжнародних організаціях, союзах: член ООН (з 1946); співзасновник Ради Європи (1949); співзасновник Північної Ради (1952); співзасновник ЄАВТ (1960–1995); співзасновник ОЕСР (1961); співзасновник ОБСЄ (1973); співзасновник СОТ (1995).

Розмір ВВП на душу населення у 2016 р. (в поточних цінах), за даними Євростату, склав 46600 євро (4 місце серед EU-28); за даними Світового банку – 51600 дол. США (11 місце в світі); за даними МВФ – 51165 дол. США (11 місце в світі).

КОРОТКА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ

Під час останнього льодовикового періоду, що розпочався 80 тис. років тому, вся територія сучасної Швеції була покрита льодом. Близько 12 тис. років до н. е. розпочалося танення льодовика і звільнення території від криги, яке завершилось близько 4 тис. років до н. е.

Найдавнішим свідченням присутності людини на теренах Швеції є відкрита біля Мальме в південній частині країни стоянка Сегебру, яку датують близько 8000 р. до н. е. У середині I тис. до н. е. Швеція, як і решта Скандинавії, потрапила під кельтський, а на межі нової ери – римський, вплив. У VII–XI ст. розпочалася епоха вікінгів. На самому півдні шведського півострова жили дани, вище від них – гети, вище від них і на східному узбережжі – свеї. Шведські вікінги починали свої походи найчастіше від Упланда, району озера Меларен, та о. Готланд і здебільшого на схід, хоча брали активну участь і в набігах данців на Англію. З початку IX ст. м. Бірка стає найважливішим торговельним центром Скандинавії, в XI ст. ця роль переходить до м. Сігтуна. У Сігтуні в 990-х рр.

були карбовані перші шведські срібні монети короля Олафа Шетконунґа. Християнізація Швеції започаткована монахом-місіонером Ансґаром у 829 р. відбувалася поступово протягом IX–XI ст.

У IX–X ст. на території сучасної Швеції формуються два великих королівства: на північ від великих озер – Свеаланд (Швеція) із центром в Уппсалі, на південь від озер – Геталанд. Уппсала була центром шведського язичництва.

Перша спроба об'єднати країну була здійснена конунгом Інґ'яльдом Підступним (640–650-і рр.) із Уппсали. Близько 1000 р. виникло єдине Шведське королівство на чолі з Олафом Шетконунґом (995–1022), владу якого визнавали й у Свеаланді, і в Геталанді, він же став і першим шведським королем, який прийняв християнство (1008). На початку XI ст. частина шведської території ненадовго увійшла до англо-данської держави Кнута Великого.

За правління Сверкера I (1130–1156) у 1130-і рр. Швеція знову стала єдиним королівством, проте надалі між знатними родами розгорається тривала усобиця за владу в королівстві. У часи правління Еріка Святого (1156–1160) відбувся легендарний Перший шведський хрестовий похід у Фінляндію. У 1164 р. в Уппсалі була заснована кафедра архієпископа, Католицька церква почала збирати з населення податки на свою користь. Ерік Кнутссон (1208–1216) став першим шведським королем, коронованим Церквою (1210).

За Югана I Сверкерссона (1216–1222) розпочинаються шведські загарбницькі походи на схід. У 1220 р. шведський флот висаджує десант на узбережжі Естляндії, який невдовзі був розбитий естонцями у битві під замком Ліхула. У 1240 р. шведи здійснили похід на Ладугу, але були розбиті новгородцями. Під час Другого шведського хрестового походу 1249–1250 рр. на Фінляндію, очоленого ярлом Біргером, шведи завойовують область Тавастланд.

Коли у 1275 р. до влади прийшов син ярла Біргера король Магнус Біргерссон (1275–1290), були затверджені церковні привілеї (1281 р. церковна власність була звільнена від сплати податків) та остаточно сформувалася світська аристократія, звільнена від сплати податків, згідно зі статутом, ухваленим 1280 р. на з'їзді в Альсне. У цей час у Швеції почав активно розвиватися гірничий промисел, з'являються металургійні виробництва, що працюють на експорт.

Після смерті Магнуса у 1290 р. поновила боротьба за владу, внаслідок якої шведська знать обрала королем Магнуса Ерікссона. У день його обрання 08.07.1319 р. була проголошена Грамота свобод (Frihetsbrevet), яку сучасні історики іноді називають «Великою хартією Швеції» або «першою шведською конституцією». В ній король зобов'язувався не запроваджувати нових податків без згоди Державної ради, не призначати її членами чужоземців, правити згідно із законом.

У 1293 р. шведи під керівництвом Торгільса Кнутссона здійснили Третій хрестовий похід у Фінляндію, під час якого приєднали до Швеції Західну Карелію та заснували фортецю Виборг. Під час походу 1300 р. Кнутссон заснував Ландскруну, фортецю у гирлі Неви, проте в наступному році новгородці взяли її штурмом і знищили, що завадило шведам закріпитися на Неві. Війна між Швецією і Новгородською республікою тривала тридцять років і завершилася підписанням Ореховського миру в 1323 р., що встановив державний кордон у Карелії. У 1332 р. Магнус Ерікссон викупив провінції Сконе і Блекінге та був проголошений государем Сконе, в 1342 р. викупив у Данії і провінцію Галланд.

Близько 1350 р. був випрацюваний загальний закон для всієї країни – Ландслаг Магнуса Ерікссона, у якому закріплювалось положення про те, що в Швеції виборний монарх

(із деякими змінами закон діяв до XVIII ст.). Спроби короля посилити свою владу призвели до його конфлікту з великими феодалами. На цьому фоні данці у 1360 р. завоювали шведські провінції Сконе, Галланд та Блекінге, а в 1361 р. – о. Готланд. Після вторгнення на прохання шведських і німецьких феодалів у країну Альбрехта Макленбурзького та обрання його королем (1364–1389) Магнус Ерікссон змушений був покинути країну.

Спроба Альбрехта Макленбурзького централізувати королівську владу та послабити позиції місцевих феодалів призвела до того, що останні у 1389 р. звернулися до королеви Данії Маргрете за підтримкою. Розбивши війська Альбрехта у битві при Осле 24.02.1389 р. Маргрете стає королевою Швеції (1389–1396), проте оволодіти Стокгольмом вона змогла лише у 1398 р., а о. Готланд – у 1408 р. Об'єднання дансько-шведсько-норвезького Королівства було підтвержене Кальмарською унією 1397 р.

Війна об'єднаного Королівства проти герцогства Гольштейн призвела до блокади Ганзою шведського експорту заліза та міді і ввезення в країну необхідних продуктів, що спричинило повстання шведів проти влади данців у 1434–1436 рр. Повстання очолив Енгельбрект Енгельбректсон (регент Швеції у 1435–1436 рр.), який спільно із Карлом Кнутссоном (регент Швеції у 1436–1441 рр.) зміг звільнити країну від влади данців. Швеція фактично розірвала унію з Данією, обравши королем Карла VIII Кнутссона (1448–1457, 1464–1465, 1467–1470).

У часи регентства Стена Стуре Старшого (1470–1497), який спирався на підтримку селян і бюргерів, було здобуто визначну перемогу над данською армією у битві при Брункеберзі (1471), засновано університет в Уппсалі (1477). У 1497 р. данський король Ганс, закликаний аристократичною шведською Державою

ною радою, завдав поразки Стену Стуре та змусив його відмовитись від регентства над Швецією. Ганс став шведським королем під ім'ям Юган II. У 1501 р. у Швеції спалахнуло нове повстання проти данців, регентом удруге став Стен Стуре Старший (1501–1503).

У 1520 р. данський король Крістіан II здійснив спробу відновити владу Данії над Швецією. Вторгнувшись у країну, він розбив шведську армію і домогся проголошення себе королем Швеції. Масові страти шведських патріотів, відомі як «Стокгольмська кривава баня» 1520 р., спровокували у 1521–1523 рр. повстання шведів проти влади данців, яке очолив Густав Ваза, обраний дворянством королем країни (1523–1560). Кальмарська унія була остаточно розірвана. В Швеції утвердилася станова монархія.

Необхідність розплатитись із Любеком за допомогу в боротьбі з данцями та відмова Католицької церкви надати відповідні кошти призвели до ухвалення у 1527 р. на Ріксдазі у Вестеросі рішення про реформування Церкви за лютеранським зразком, що, зокрема, означало й передачу до королівської скарбниці усіх замків та власності, отриманих після 1454 р., і перетворення Церкви на державну (король стає главою Церкви). Це рішення було підтвержене і на церковному соборі в Уппсалі 1593 р. Реформація сприяла зміцненню королівської влади та централізації країни. За Густава Вази були створені централізовані податкова, фінансова та зовнішньополітична державні інституції, а в 1544 р. Ріксдагом була відмінена традиційна виборність королів.

Після смерті Густава Вази між його синами і спадкоємцями розгорілась боротьба за владу, у якій аристократія прагнула поновити свій вплив на державні справи. Трон успадкував Ерік XIV (1560–1568). Після усунення від влади в ході заклоту його змінив на престолі молодший брат Юган III (1568–1592).

У 1590-х рр. у якості регента, а в 1604–1611 рр. як король, Швецією правив третій син Густава Вази Карл IX. Спираючись на протестантську шляхту, він зміг у 1599 р. усунути від шведського трону сина Юхана III короля Польщі Сігізмунда III, який був відданим католиком.

У другій половині XVI ст. Швеція розпочала боротьбу за панування на Балтиці. Під час Лівонської війни 1558–1583 рр. внаслідок розпаду Лівонського Ордену шведи зайняли у 1561 р. м. Реваль (Таллінн). За результатами війни Швеція здобула Північну Естонію (Шведську Естляндію) та міста Ям, Копор'є, Івангород і Корелу з прилеглими територіями на узбережжі Фінської затоки. За результатами наступної шведсько-російської війни 1590–1595 рр. Росія повернула землі на узбережжі Фінської затоки, але визнала приналежність Естляндії Швеції. За результатами шведсько-російської війни 1610–1617 рр. шведи повернули Росії ряд захоплених під час війни земель, але закріпили за собою міста Івангород, Ям, Копор'є, Орешек, Корела, що відрізало Росію від Балтійського моря.

Крім того, за результатами чотирьох війн із Польщею 1600–1629 рр. Швеція здобуває Ригу (1621) та усю польську Лівонію й закріплює їх за собою.

У цей же період Швеція програла дві війни Данії (Північну семилітню війну 1563–1570 та Кальмарську війну 1611–1613 рр.) без втрат територій, але з виплатою контрибуції.

У 1611 р. королем Швеції став неповнолітній син Карла IX Густав II Адольф (1611–1632). Оскільки Швеція перебувала в стані війни з Данією, то Ріксрод вирішив коронувати Густава II Адольфа, але за умови, що він не буде ухвалювати законів, вводити нових податків, оголошувати війну, укладати мир, вступати у союзи без згоди станів і Ріксроду. Канцлером при молодому королі став видатний шведський державний діяч граф Аксель Оксеншерна.

Шведські війська під проводом Густава II Адольфа у 1630–1632 рр. взяли активну участь у Тридцятилітній війні на боці протестантів, здобували ряд перемог над імперською армією (при Бретенфельді, на р. Лех), сам Густав II Адольф загинув у виграній шведами битві при Лютцені 16.11.1632 р. На території Німеччини, Данії та Чехії шведи воювали до 1648 р. За Вестфальським миром 1648 р., Швеція отримала Передню Померанію, острів Рюген, міста Штеттін і Вісмар, Бременське та Верденське герцогства, перетворившись на велику європейську державу. Крім того, за результатами шведсько-данської війни 1643–1645 рр., Данія поступалася Швеції островами Готланд та Езель і норвезькими провінціями Емтланд і Хер'єдален, шведські судна були звільнені від митних зборів при проходженні через протоку Зунд. Данському пануванню на Балтиці настав край, а Балтійське море стали називати Шведським озером.

Прагнучи утвердити своє панування на Балтиці та побоюючись успішного російського наступу на ослаблену українською революцією Річ Посполиту, Швеція у 1655 р. вторгається у Польщу і займає більшість польських земель з Варшавою і Краковом включно. Національний підйом польського народу зумовлює витіснення шведів з польських земель, проте у 1656 р. вони повторно займають Варшаву. Напад Данії змушує шведів очистити зайняті території Речі Посполитої та переключитися на війну з данцями (1657–1658). Здійснивши у січні 1658 р. ризикований перехід по тонкому льоду через протоки Малий і Великий Бельт, шведські війська на чолі з Карлом X Густавом (1654–1660) вторглися у Данію й змусили Копенгаген припинити опір.

За Роскільльським миром 28.02.1658 р., Швеція отримувала значні території: три провінції на півдні Скандинавського півострова (Сконе, Галланд і Блекінге), острів Борнгольм

та норвезькі провінції Богуслен і Тренделаг. Нова дансько-шведська війна завершилась Копенгагенським миром 1660 р., за яким Швеція повернула Данії о. Борнгольм і норвезьку провінцію Тренделаг. Таким чином було встановлено кордони Швеції, Данії та Норвегії у сучасному вигляді.

На відміну від більшості країн Європи, у Швеції в першій половині XVI ст. більшість земель належала селянам – 45 %, короні – 30 %, дворянам – 25 %. У часи Тридцятилітньої війни королівська влада для фінансування війни та компенсації дворянам почала передавати дворянам коронні та податні землі.

У 1634 р. Ріксродом була ухвалена форма правління, відповідно до якої керування країною покладалось на п'ять державних сновників, кожен з яких керував окремою колегією, що посилювало вплив аристократії.

Зменшення доходів державної скарбниці через передачу значних масивів земель дворянам (у третій чверті XVII ст. збирали податки з 60 % земель) та значні економічні збитки від вторгнення у країну данців під час Війни за Сконе 1675–1679 рр. підштовхнули Карла XI (1672–1697) до радикального перерозподілу земельної власності у 1680-х рр. Внаслідок «великої редукції» доля коронних земель зросла до 36 %, шляхетського землеволодіння – зменшилась до 33 %, селянських наділів – складала 31 %. Ці зміни сприяли укріпленню абсолютної монархії у Швеції.

Зростання торговельної могутності Швеції спричинили і спроби заснування заморських колоній (Нова Швеція на р. Делавер в Америці, 1638–1655; Шведський Золотий берег в Африці, 1650–1663).

Велика Північна війна 1700–1721 рр. розпочалася для Швеції з капітуляції Данії та розгрому російських військ під Нарвою у 1700 р. й окупації Польщі у 1702–1704 рр. Проте вторгнення військ Карла XII (1697–1718) в Росію

завершилось їх розгромом під Полтавою (1709). Швеція зазнала поразки у війні і, згідно з Ніштадтським миром 30.08.1721 р., втратила Ліфляндію, Естляндію, Інґерманландію, Стару Фінляндію та статус великої держави. Ці події сприяли поступовій зміні форми правління, посиленню ролі Державної ради й Ріксдаґу та формуванню конституційної монархії.

1718–1772 рр. в історії Швеції називаються «Ерою свободи», під час якої реальна влада у країні перейшла від монарха до парламенту. Саме у цей період проводив свої дослідження видатний шведський ботанік та зоолог Карл Лінней, який у своїй «Системі природи» (1735) вперше здійснив наукову класифікацію відомих тоді рослин і тварин. У 1739 р. він заснував Шведську королівську академію наук.

У 1730-х рр. у країні сформувалися рваншистська партія «капелюхів», яка виступала за війну з Росією, та поміркована партія «ковпаків». Сподіваючись повернути втрачені у Північній війні території, партія «капелюхів» розпочала війну з Росією (1741–1743), на кінець якої Швеція втратила Фінляндію та Естерботтен. За Абоським миром 1743 р., Росія звільняла більшість зайнятих територій, крім Кюменігордського лену і фортеці Нейшлот, а Швеція визнавала усі втрати часів Північної війни. У 1766 р. в Швеції було ухвалено перший у світі Акт про свободу друку.

У 1772 р. Густав III (1771–1792), на фоні гострого конфлікту між аристократією та нижніми станами, за підтримки військових здійснив безкровний державний переворот. Згідно з новою формою правління 1772 р., управління країною переходило до короля, а повноваження парламенту були суттєво обмежені. У 1774 р. був ухвалений новий, більш прогресивний, закон про свободу слова, у 1775 р. – знято ряд заборон на вільну торгівлю, у 1781 р. – введена свобода віросповідання для іноземців. Спроба повернути втра-

чені у попередніх війнах з Росією землі під час розв'язаної Густавом III війни 1788–1790 рр. завершилася безрезультатно.

У 1792 р. в результаті дворянської змови Густав III був убитий. Дворяни не простили йому видання у 1789 р. «Акту єдності і безпеки», який надавав королю майже абсолютну владу, та відміни привілею не платити податки.

Участь Швеції у війнах Третньої і Четвертої антифранцузьких коаліцій завершилася спочатку втратою Шведської Померанії, окупованої французами у 1807 р., а потім і поразкою у війні з Росією 1808–1809 рр. За Фрідріхсгамським миром 05.09.1809 р., Швеція втратила усю Фінляндію, Аландські острови та частину провінції Вестерботтен.

Ще до завершення війни Густав IV (1792–1809) був заарештований та усунений від трону групою офіцерів, які прагнули ліквідувати абсолютистську форму правління. Після цього Ріксдаґ 06.06.1809 р. схвалив нову форму правління, яка перетворила Швецію на конституційну монархію з поділом влади між королем, Ріксродом і Ріксдаґом. Для обмеження влади державної бюрократії була запроваджена посада омбудсмена – уповноваженого з прав людини. Оскільки новий король Карл XIII (1809–1818) не мав спадкоємців, Ріксдаґ у 1810 р. обрав спадкоємцем престолу французького маршала Жана Батіста Бернадота. Щоб надати справі законний характер, Карл XIII усиновив Ж. Бернадота, який у 1810–1818 рр. фактично виконував функції регента.

Бернадот вступив на шведський престол під іменем Карла Югана (1818–1844). Повторна окупація французами Шведської Померанії (1812) підштовхнула його до укладення союзних угод з Росією, Великою Британією і Пруссією та до вступу у війну з Наполеоном у складі Шостої антифранцузької коаліції на умовах передачі Швеції Норвегії. Перемога у війні з Данією 1813–1814 рр. дозволила, за Кільським

мирним договором від 14.01.1814 р., приєднати до Швеції Норвегію. Опір норвежців був зламаний у короткій шведсько-норвезькій війні 1814 р. У листопаді 1814 р. норвезький Стортінг визнав унію Норвегії та Швеції в особі єдиного короля. Норвегія зберігала автономію у внутрішніх справах, але втрачала право на самостійне ведення зовнішньої політики. Фактичної інтеграції країн не відбулося.

У XIX ст. тривалий мирний час, активне розведення картоплі, зростання втричі північних площ протягом 1810–1870-х рр. та прогрес у галузі медицини спричинили суттєве зростання чисельності населення Швеції (впродовж століття з 2,4 до 5,1 млн), і це – не зважаючи на еміграцію 850 тис. шведів в Америку протягом 1840–1900 рр. А до 1930 р. через складну економічну ситуацію емігрувало майже 1,5 млн шведів.

У часи правління Оскара I (1844–1859) та Карла XV (1859–1872) у Швеції було здійснено ряд ліберальних реформ, зокрема була запроваджена загальна початкова освіта (1842), чоловіки і жінки були зрівняні у правах успадкування (1845), введена свобода підприємництва, відмінена монополія міст на торгівлю (1846), місцеві органи влади зобов'язувалися дбати про власних бідняків (1847), почалося будівництво залізниць (1854), дозволена свобода віровизнання (1860), розширено місцеве самоврядування (1862), зняте обмеження на підприємницьку діяльність (1865), замужнім жінкам дозволено самим розпоряджатися своїми трудовими доходами (1874). Актом про Ріксдаг були розширені парламентські повноваження та ліквідований його становий характер (1866), введене загальне рівне виборче право (1907–1909). У 1918–1921 рр. за підтримки уряду й провідних промисловців була переглянута Конституція: жінки отримали право голосу, а загальне рівне виборче право почало застосовуватися і на місцевому рівні.

На межі XIX–XX ст. у Швеції почали виникати політичні партії, які визначають політичне життя Швеції і сьогодні: у 1889 р. – Соціал-демократична робітничка партія Швеції, у 1902 р. – Ліберальна коаліція (з 1990 – Народна партія – Ліберали), у 1904 р. – Союз загальних виборів (до 1969 – Права партія, зараз Поміркована коаліційна партія), у 1913 р. – Селянський союз (з 1957 – Партія центру), у 1917 р. – Ліва соціал-демократична партія Швеції (з 1921 – Комуністична партія Швеції, з 1967 – Ліва партія – Комуністи, з 1990 – Ліва партія).

Наприкінці XIX ст. загострилися відносини між Швецією та Норвегією, у 1905 р. норвезький Стортінг ухвалив закон про створення окремих норвезьких консульств за кордоном та збільшив митні збори на кордоні зі Швецією. Шведський уряд, у свою чергу, вдався до торговельних санкцій. У результаті, 07.06.1905 р. Стортінг проголосив втрату шведським королем норвезької корони та скасування Акта про шведсько-норвезьку унію. 13.07.1905 р. у Норвегії було проведено плебісцит, на якому абсолютна більшість учасників висловила за скасування унії. Наслідком цього стало підписання 23.09.1905 р. шведсько-норвезької Угоди про скасування унії.

Рубіж XIX і XX ст. ознаменувався появою нових галузей промисловості, що ґрунтувалися на шведських винаходах: Альфред Нобель винайшов динаміт (1867) та започаткував його промислове виробництво; Густав де Лаваль створив діючу парову турбіну (1890), центробіжний сепаратор (1878), доїльний апарат (1897) і заснував у 1883 р. компанію сепарційного, потокопровідного та теплообмінного обладнання «AB Separator» (зараз «Alfa Laval Group»); Густав Діален винайшов сонячний клапан (1907), що дозволив автоматизувати роботу маяків, та заснував компанію промислового газу «AGA»; Свен Вінквіст ви-

найшов шарикопідшипник, що сам встановлюється (1907), й заснував компанію з випуску підшипників «SKF»; Ларс Магнус Ерікссон створив настільний телефон з магнето і рупором та заснував «LM Ericsson & Co» (зараз «Telefonaktiebolaget L. M. Ericsson»); Юнас Венстрем запропонував трьохфазну електричну систему та став одним із засновників електротехнічної компанії «ASEA» (зараз «Asea Brown Boveri»); Бальтцар фон Платен винайшов холодильник абсорбційного типу (1922), який разом з іншою побутовою технікою почала випускати компанія «AB Electrolux».

Розвиток деревообробної промисловості зробив Швецію у 1914 р. найбільшим експортером лісоматеріалів у світі.

Економічні успіхи країни були зумовлені великими розмірами території при доволі невеликій кількості населення, значними природними багатствами та 150-ма роками миру, у той час як інші держави Європи брали участь у численних війнах. Важливим чинником стала розбудова вільної конкурентної капіталістичної економіки, тісно інтегрованої у світовий ринок.

У першій половині ХХ ст. у Швеції почалися значні соціальні зміни: у 1913 р. була запроваджена загальна пенсія по старості, у 1919 р. – 8-годинний робочий день, у 1927 р. – введена загальна початкова освіта, у 1928 р. – колективні договори і суди з трудових конфліктів.

На фоні світової економічної кризи та рекордного рівня безробіття (1932 – 30%) у Швеції парламентські вибори 1932 р. вперше виграли соціал-демократи, які безроздільно знаходилися при владі до 1976 р. Укладена за урядовим посередництвом 1938 р. Сальтшебаденська угода сприяла взаємному компромісу між Шведським об'єднанням роботодавців і Центральним об'єднанням профспілок та гармонізації трудових відносин в країні. Це, в свою чергу, значно зменшило кількість кон-

фліктів на ринку праці та сприяло швидкому економічному зростанню Швеції.

У Першій та Другій світових війнах Швеція зберігала нейтралітет, хоча, наприклад, активно допомагала Фінляндії під час Зимової війни з СРСР 1939–1940 рр. (відправлено 12-тисячний добровольчий корпус, матеріальна допомога та допомога зброєю, надання притулку для 36 тис. фінських дітей). З іншого боку, протягом 1940–1944 рр. Швеція поставила до Німеччини 38 млн тонн залізної руди.

ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА КРАЇНИ З ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст. ДО СЬОГОДЕННЯ

За формою правління Королівство Швеція – конституційна монархія. Конституційні акти послідовно ґрунтуються на принципах народного суверенітету, представницької демократії та парламентаризму.

Главою держави є король, який представляє націю, є символом державної єдності, проте не має політичної влади й не бере участі у політичному житті. Монарх не бере участі в роботі уряду і не підписує жодних урядових постанов. Він має переважно представницькі функції, наприклад – відкриття у вересні щорічної сесії Ріксдаґу тощо.

У листопаді 1979 р. була ухвалена поправка до Закону про престолонаслідування, відповідно до якої члени королівської сім'ї чоловічої і жіночої статі мають рівні права на наслідування трону.

Законодавча влада здійснюється однопалатним Ріксдаґом (до 1968 – двопалатний), що складається із 349 депутатів, які обираються шляхом загального прямого і таємного голосування на чотирирічний термін за пропорційною системою. 310 депутатів обираються за регіональними списками, 39 – за загальнонаціональним. Виборчий бар'єр становить за регіональними списками – 12%, за загальнонаціональним – 4%. Ріксдаґ затвер-

джує та звільняє прем'єр-міністра. Може висловлювати вотуми недовіри уряду й окремим міністрам. Ріксдаг очолює голова – тальман, який внаслідок конституційної реформи 1974 р. перебрав на себе низку королівських повноважень, зокрема, право подання Ріксдагу кандидатури прем'єр-міністра.

Виконавча влада належить уряду. Беручи участь в уряді, депутати Ріксдагу зберігають своє місце в парламенті й право участі в дебатах, проте позбавляються права голосу. Міністри несуть індивідуальну й колективну політичну відповідальність за свої рішення. Заступники міністрів складають невелике коло вищих урядовців, яких призначають у міністерства з політичних міркувань. Посада заступника міністра не дає права виступати в Ріксдазі, але в залі засідань за ними закріплені постійні місця.

Уряд має право розпускати Ріксдаг і призначати позачергові вибори; водночас уряд несе відповідальність перед Ріксдагом. До урядової компетенції належить також призначення та звільнення державних службовців на вищих щаблях влади й губернаторів ленів.

Прем'єр-міністр призначається Ріксдагом. Кандидатура на посаду прем'єр-міністра висувається головою Ріксдагу після консультацій з його заступниками і представниками кожної партійної фракції у парламенті та затверджується абсолютною більшістю голосів депутатів парламенту.

У Швеції традиційно склалася впливова система місцевого самоврядування. За територіально-адміністративним поділом Швеція поділяється на 21 область (лен), до складу яких входить 290 міських та сільських комун. Місто Стокгольм поєднує функції лену і громади. Керування на обох рівнях здійснюється радою, що обирається терміном на чотири роки (до 1994 – три роки), при цьому повсякденні справи виконуються виконавчим комітетом.

Центральна влада на місцевому рівні представлена в ленах губернатором та його апаратом – правлінням лену. Губернаторів ленів призначає уряд на шестирічний термін; їх часто обирають з-поміж політичних діячів, які зазвичай завершують на цій посаді політичну кар'єру. Членів правління призначає рада лену – ландстінг. Ландстінги відповідають, насамперед, за охорону здоров'я і лікарняне обслуговування, а також за окремі різновиди освіти й професійного навчання.

До прав і обов'язків комун входять будівництво різних допоміжних споруд і надання широкого кола послуг: житлове і шляхове будівництво, каналізація та водопостачання, початкова освіта, соціальна допомога, догляд за старими та дітьми тощо. Комуни також надають різноманітні платні послуги.

Близько 95 % державних службовців зайняті в органах місцевого управління, бюджету яких складають чверть шведського ВВП. Майже три чверті бюджетів ленів витрачається на охорону здоров'я; муніципалітети приблизно половину коштів витрачають на освіту і соціальні потреби.

Провідною партією країни є СДРПШ що має міцні зв'язки з робітничим рухом і завдяки своїй прагматичній політиці традиційно отримує підтримку з боку інших партій. З виборів 1914 р. і до виборів 2014 р. є найбільшою парламентською партією Швеції. Тому майже постійно знаходилася при владі одноосібно або на чолі коаліцій у 1932–1976 рр. У 1946–1969 рр. головою СДРПШ і прем'єр-міністром був Таге Ерландер, якого називали архітектором держави і соціального благополуччя. Після відставки Т. Ерландера в 1969 р., на обох посадах його змінив Улоф Пальме, який був прем'єр-міністром до 1976 р. і знову очолив уряд соціал-демократичної меншості з 1982 р. Швидке піднесення шведської торгівлі й промисловості дозволило соціал-демократично-

му урядові помітно розширити громадський сектор, що охопив понад 50 % ВВП. Це викликало втечу капіталу з країни й сприяло активізації правих сил, які, очевидно, стояли за вбивством У. Пальме 28.02.1986 р. Після загибелі У. Пальме СДРПШ і уряд очолював Інгвар Карлссон до поразки на виборах у 1991 р. Знову він очолив уряд меншості у 1994 р.

У подальшому соціал-демократи перемагали (1994, 1998, 2002) великою мірою завдяки яскравому іміджу Йорана Перссона, який очолював уряд у 1996–2006 роках. Після перемоги у 1994 р. Й. Перссону вдалось вивести країну із кризи, ліквідувавши великий дефіцит бюджету та скоротивши рівень безробіття, який на той час сягнув 14%. Покращення було досягнуто за рахунок скорочення державного фінансування.

На виборах 1998 р. соціал-демократи втратили частину свого електорату, набравши всього 36,5 % голосів, але утрималися при владі завдяки коаліції з лівими партіями. На виборах 2002 р. шведські соціал-демократи покращили попередні результати, набравши 40 % голосів. Вибори 2006 р. СДРПШ також виграла, хоча і втратила 14 мандатів, але уряд сформувала коаліція центристських і правочентристських партій. Парламентські вибори 2014 р. знову виграла СДРПШ, сформувавши разом із Партією зелених уряд меншості на чолі із Стефаном Левеном (з 2014).

Поміркована коаліційна партія традиційно спиралась на представників великого бізнесу, але на початку 1990-х років її електорат розширився. Виступає за приватизацію деяких державних підприємств, зменшення податків, вступ Швеції до НАТО. У 1979–2006 рр. ПКП отримувала на виборах від 18% до 24% голосів. Сформувала уряд під проводом Карла Більдта у 1991–1994 рр., причому К. Більдт став першим головою ПКП, який обійняв посаду прем'єр-міністра, починаючи з 1930 р.

Після перемоги на парламентських виборах 2006 р. прем'єр-міністром Швеції був обраний лідер ПКП, який одночасно очолював об'єднання правочентристських і ліберальних партій «Альянс за Швецію» Йон Фредрік Райнфельдт (2006–2014). Після парламентських виборів 2010 р. йому як главі право-, а не лівоцентристського уряду, вперше в післявоєнній історії країни вдалося зберегти посаду прем'єра, хоча очолюваний ним Альянс і втратив більшість у Ріксдазі.

Друга за чисельністю правочентристська сила країни – Християнсько-демократична партія заснована у 1964 р. Постійно представлена у Ріксдазі з 1985 р., окрім виборів 1988 р.

Народна партія – Ліберали – виступає за розширення ЄС, посилення євроінтеграції, приєднання Швеції до зони євро, а після закінчення «холодної війни» – й за вступ Швеції до НАТО. Багато уваги приділяє гендерним питанням. Постійно представлена у парламенті з 1911 р., до 1934 р. – як Ліберальна коаліція.

Партія центру представляє інтереси переважно сільського населення, але орієнтується також на ширші прошарки виборців середнього класу. Виступає за децентралізацію економічної і політичної влади в країні. В окремі періоди очолювала шведський рух проти ядерної зброї. Голова партії Турбйорн Фелльдін займав посаду прем'єр-міністра в несоціалістичних коаліційних урядах (1976–1978, 1979–1982). У парламенті постійно представлена з 1917 р. Найбільша підтримка у 1973 р. (90 мандатів, 25,1 % голосів), надалі її рейтинг неухильно падав, стабілізувавшись у 2000-х на рівні двох десятків депутатів (6–7 %).

Ліва партія отримує підтримку низькокваліфікованих робітників у великих містах країни та найбідніших прошарків сільського населення у північних ленах. Підтримка ЛП часто мала вирішальне значення для формування соціал-демократичних урядів. З 1997 р. у про-

грамі партії фемінізм поряд з марксизмом був проголошений частиною ідеології партії. ЛП має доволі постійний електорат – біля 6% (1920 – 6,4%, 1948 – 6,3%, 1979 – 5,6%, 2014 – 5,7%). На парламентських виборах 1998 р. ЛП набрала 12% голосів (найвищий результат у ХХ ст.) і брала участь у правлячих коаліціях 1998–2006 рр.

Партія зелених створена у 1981 р. прибічниками екологічних об'єднань та лівих немарксистських груп. Уперше пройшла до Ріксдагу у 1988 р., скориставшись недостатнім усвідомленням іншими політичними силами важливості екологічної проблематики. У 1991 р. втратила представництво в Ріксдазі, але з 1994 р. повернулася і постійно представлена у парламенті. Рівень підтримки партії у 1994–2014 рр. складав 5–7%.

Правопопулістський спектр у парламенті представлений партіями Нові демократи (1991–1994) та Шведські демократи (з 2010), які акцентували увагу на необхідності більш жорсткого законодавства щодо мігрантів, на захисті традиційних цінностей.

На парламентських виборах 1988 р. СДРПШ здобула 156 місць, ПКП – 66, НП-Л – 44, ПЦ – 42, ЛП – 21, ПЗ – 20; на виборах 1991 р.: СДРПШ – 138, ПКП – 80, НП-Л – 33, ПЦ – 31, ХДП – 26, Нові демократи – 25, ЛП – 16; на виборах 1994 р.: СДРПШ – 161, ПКП – 80, ПЦ – 27, НП-Л – 26, ЛП – 22, ХДП – 15; на виборах 1998 р.: СДРПШ – 131, ПКП – 82, ЛП – 43, ХДП – 42, ПЦ – 18, НП-Л – 17, ПЗ – 16; на виборах 2002 р.: СДРПШ – 144, ПКП – 55, НП-Л – 48, ХДП – 33, ЛП – 30, ПЦ – 22, ПЗ – 17; на виборах 2006 р.: СДРПШ – 129, ПКП – 93, ПЦ – 27, НП-Л – 22, ХДП – 17, ЛП – 13, ПЗ – 9; на виборах 2010 р.: СДРПШ – 112, ПКП – 107, ПЗ – 25, НП-Л – 24, ПЦ – 23, Шведські демократи – 20, ЛП – 19, ХДП – 19; на виборах 2014 р.: СДРПШ – 113, ПКП – 84, Шведські демократи – 49, ПЗ – 25, ПЦ – 22, ЛП – 21, НП-Л – 19, ХДП – 16.

Відмова опозиційних партій правого спрямування у грудні 2014 р. підтримати запропонований урядом меншості проект бюджету спричинила політичну кризу. С. Левен запропонував розпустити Ріксдаг та провести дострокові парламентські вибори у березні 2015 р., що зробило лідерів правих партій поступливішими. Наприкінці 2014 р. між соціал-демократами, Зеленими, християнськими-демократами, Поміркованою коаліційною партією та Партією центра було укладено «Грудневу угоду» про відмову від позачергових виборів і співпрацю у питаннях політики щодо пенсій, оборони й енергетики до 2022 р. «Груднева угода» дозволила схвалити черговий бюджет країни та залишитися при владі уряду меншості С. Левена. Восени 2015 р. спочатку ХДП, а потім і решта правих партій оголосили про вихід з угоди, проте уряд С. Левена залишився при владі.

Громадянське суспільство представлене в Швеції густою мережею неурядових організацій. Провідне місце в ній належить профспілкам та об'єднанням підприємців. Чільні позиції серед профспілок посідають: Профспілкове об'єднання працівників фізичної праці, Об'єднання службовців і Об'єднання професійних асоціацій. Близько 83% всіх працюючих шведів є членами профспілок. Центральне об'єднання профспілок Швеції (ЦОПШ) було засноване у 1898 р. і з моменту свого створення активно співпрацює із партіями Швеції. Ряди ЦОПШ і його дочірніх організацій включають близько 2 млн чол., що складає значну долю від усього контингенту виборців (6,5 млн осіб). В інші профспілки, що не мають зв'язків із партіями, входять 1,4 млн чол.

Серед об'єднань підприємців провідними є Головна організація підприємців та Об'єднання працедавців, що об'єднує переважно власників дрібного та середнього бізнесу.

Крім цього, у Швеції існує розгалужена мережа агентств та організацій, які беруть активну участь у діяльності держави в різних галузях. Номінально подібні організації є незалежними, проте, отримуючи фінансування на свою діяльність чи виконання окремих проєктів від уряду, вони плідно співпрацюють з відповідними міністерствами і виконують урядові завдання. У сфері зовнішньоекономічної діяльності такими агентствами є: Шведське агентство в цілях міжнародного розвитку (СІДА), Шведська торгова рада («Exportrådet»), яка займається стимулюванням експорту шведських товарів, Шведська федерація торгівлі («Svensk Handel»), що відповідає за імпорт у Швецію, Агентство інвестицій у Швецію.

Агентства не беруть безпосередньої участі у здійсненні державної політики у тій чи іншій сфері, проте активно співпрацюють при розробці законопроектів, виробленні рекомендацій уряду, виконанні урядових програм, проведеному досліджень тощо.

Обрання шведа Даґа Гаммаршельда 1953 р. Генеральним секретарем ООН підкреслило високий міжнародний авторитет країни. Закінчення «холодної війни» змінило міжнародне становище держави. У 1991 р., частково переглянувши концепцію власного нейтралітету, Швеція подала заяву на вступ до Євросоюзу. Таке рішення здобуло підтримку на референдумі 13.11.1994 р. – «за» 52,3%, і країна стала повноправним членом ЄС з 01.01.1995 р.

З початку XIX ст. і до сьогодні Швеція дотримується політики нейтралітету, не беручи участі у війнах та не входячи до військових союзів (у 1949 р. відмовилась від вступу до НАТО).

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ З ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX ст.

Після Другої світової війни завершився процес формування шведської економічної моделі загального добробуту й соціальної

держави. Одним із елементів цієї моделі були потужні інструменти перерозподілу доходів, насамперед – максимально прогресивне оподаткування особистих доходів. Так, у 1958 р. було запроваджено пенсію за вислугу років для всіх найманих працівників, у 1963 р. – чотириохтижневу відпустку, у 1974 р. – розширено гарантії при наймі на роботу тощо. Однак, суб'єкти підприємницької діяльності, які працювали у виробничій сфері, обкладалися відносно низькими податками. Попри такий раціональний підхід, вже у середині 1980-х років сукупний податковий тягар становив у Швеції понад 50% національного доходу (1997 – 55%, найвищий рівень у ЄС), тоді як у Франції – 46%, у Німеччині та Великій Британії – 38%, а в США – 29%. До цього спонукала – і це другий елемент «шведської моделі» – широка сфера послуг, фінансованих із бюджету. При цьому надання послуг, фінансованих державою, супроводжувалося мало не цілковитою громадською монополією на їх виробництво.

Фундаментом шведського народного господарства традиційно була приватно-ринкова економіка. Шведські соціал-демократи не намагалися націоналізувати приватні підприємства. Останні, зрештою, були вельми концентровані – значну роль у Швеції відіграла економічна імперія родини Валленбергів та ще близько двадцяти подібних до неї підприємницьких кланів. Держава не втручалася, не намагалася регулювати різні підприємства і галузі промисловості задля урівноваження тиску знизу або реалізації якоїсь власної візії структури економіки. Економіка була відкрита світові та орієнтована на експорт. У той же час і держава, і підприємства підлягали суворій фінансовій дисципліні.

«Шведська модель» відзначалася активною участю трудящих у профспілках, наявністю потужного й централізованого профспі-

кового руху, спроможного зробити проблеми взаємовідносин між працедавцями та найманими працівниками частиною державної й партійної політики національного рівня. При цьому профспілки керувалися солідаристським принципом мінімізації різниці в оплаті праці різних фахових груп, а уряд здійснював активну державну політику в галузі боротьби з безробіттям.

У підсумку економіка Швеції забезпечувала гармонійне поєднання ліберальних економічних інституцій, на загаль розсудливої економічної політики, поетапного втілення соціальних програм та забезпечення функціонування механізму соціального перерозподілу на користь незахищених верств населення. Однак шведський досвід доводить, що існує межа соціалізації сфери розподілу. Якщо її перейти, то навіть в ринкових умовах втрачається мотивація економічних суб'єктів до активної діяльності.

Починаючи від 1990 р., Швеція загрузла у глибокій кризі, стрімко почав зростати дефіцит бюджету та державний борг. Безробіття, яке ще 1990 р. офіційно становило 1,5% (насправді існувало значне приховане безробіття), у 1994 р. досягло рівня 13%. Небезпечними тенденціями стали: падіння рівня якості послуг, що надаються державою, передусім – освіти та медицини; високий податковий тиск, що унеможлиблює розвиток малого та середнього бізнесу; перехід найбільших та найуспішніших шведських компаній в юрисдикцію інших країн (перенесення штаб-квартири компанії «ABB» до швейцарського Цюриха, продаж «Volvo» американському концерну «Ford» (1999), а виробництва мобільних систем «Ericsson» – японській «Sony» (2001); хронічне безробіття та імміграційні проблеми. Політика зрівнялівки заробітної плати призвела до нівелювання різниці між висококваліфікованою і низькокваліфікованою працею. Через найвищі серед скандинавських

країн виплати з допомоги по безробіттю багато шведів, і ще більше іммігрантів, які складають п'яту частину населення, надають перевагу статусу соціального маргінала.

Більше того, звільняючи шведських робітників (наприклад, компанія «Ericsson» зменшила штат зі 100 тис. у 2000 р. до 47 тис. у 2004 р.), компанії позбавляють соціал-демократів значної частини електоральної бази, адже однією з опор шведської соціал-демократії слугують об'єднані у профспілки великі трудові колективи.

Консервативно-ліберальний уряд прем'єра К. Більдта та соціал-демократична опозиція узгодили у 1992 р. програму, яка означала далекосяжну ревізію «шведської моделі», визнаної за головне джерело кризи економіки, а відтак – погіршення умов життя суспільства. Були скорочені відпустки, знижені компенсації за лікарняним листом, відмінена індексація матеріальних допомог і пенсій, розпочато приватизацію підприємств. Проте такий підхід не знайшов розуміння у шведському суспільстві, і на виборах 1994, 1998 та 2002 років більшість виборців проголосували за соціал-демократів.

Уряду Й. Перссона дійсно вдалося вивести країну із кризи, зменшивши великий дефіцит бюджету та скоротивши рівень безробіття (1998 – 6,5%), але зроблено це було шляхом реалізації частини ліберальних реформ, зокрема – за рахунок скорочення державного фінансування. Тобто соціал-демократи, які сприймаються населенням як гарант збереження соціальної держави та у передвиборчій боротьбі популістськи грають на страхах шведів перед демонтажем соціальної держави, були змушені вдаватися до ліберальних засобів економічного реформування.

Прихід до влади консервативно-ліберальної коаліції 2006 р. остаточно відкрив шлях до демонтажу «шведського соціалізму».

Швеція – постіндустріальна країна із добре розвиненим сільським господарством. Її частка у світовому виробництві становить близько 1%, а в світовій торгівлі перевищує 2% (при кількості населення, що дорівнює близько 0,14% населення земної кулі).

ВВП Швеції, за даними Євростату (у поточних цінах), склав у 1998 р. 226 млрд євро, у 2000 р. – 281 млрд, у 2007 р. – 356 млрд, у 2008 р. – 352 млрд, у 2009 р. – 310 млрд, у 2010 р. – 369 млрд, у 2011 р. – 405 млрд, у 2012 р. – 423 млрд, у 2013 р. – 436 млрд, у 2014 р. – 432 млрд, у 2015 р. – 447 млрд у 2016 р. – 462 млрд євро.

У структурі ВВП понад дві третини (69,8%) належить сфері послуг; майже третина (28,9%) – промислового виробництва та будівництву, 1,4% – сільському господарству (2008).

У шведській економіці поєднані приватна, державна й кооперативна форми власності, проте їй властивий високий ступінь монополізації та концентрації виробництва і капіталу. Близько 85% усіх шведських компаній з числом зайнятих понад 50 чоловік належать приватному капіталу. Понад половину загального шведського експорту товарів формують двадцять найбільших промислових груп, до яких належать, зокрема, «Electrolux», «Ericsson», «Volvo», «Scania», «Saab», «SKF Group», «Tetra Pak», «Husqvarna».

Особливістю шведського господарства є одна з найвищих у світі інтенсивність наукових досліджень у промисловому секторі. Близько 80% видатків на наукові дослідження у шведській промисловості здійснюють ті ж 20 великих промислових груп.

У той же час, у Швеції розвинувся потужний кооперативний рух. Споживчі і виробничі кооперативи контролюють близько п'ятої частини всієї роздрібною торгівлі. «Кооперативному союзу» країни належать супермаркети, туристичні агентства і фабрики. Він нараховує

близько 2 млн членів. «Федерація шведських фермерів», до якої входять майже всі фермери країни, є основним виробничим кооперативом. Федерації належать молочні ферми, м'ясокомбінати, підприємства з випуску добрив та обладнання для сільського господарства. Федерація повністю контролює збут масла, сиру, молока і понад половину збуту вовни, яєць, зерна та м'яса.

У сфері послуг важливе місце належить розвитку мобільного зв'язку («Sony Ericsson») і комп'ютерного програмного забезпечення («IFS» та ін.). На території Швеції успішно діють також філіали таких ТНК, як «Microsoft», «Nokia», «Intel» та «IBM».

У банківському бізнесі провідна роль належить банківській групі «Nordea Bank», яка об'єднує приватні банки держав Північної Європи і займає 32-ге місце за рівнем капіталізації у світі. У сфері будівництва провідну роль відіграє концерн «Skanska». Серед торговельних мереж важливе місце належить «Hennes & Mauritz» (найбільша європейська роздрібна мережа з торгівлі одягом) та «IKEA» (продаж меблів і товарів для дому).

Промислове виробництво, засноване на дешевій електроенергії, відіграє провідну роль у шведському експорті. Майже 15% енергії країна одержує від ГЕС, більшість з яких збудована на великих північних річках. Понад 40% енергії, споживаної в Швеції, припадає на імпортовану нафту, 7% – на імпортовані вугілля і кокс. Десять шведських атомних реакторів забезпечують 15% сукупної енергії або майже 50% електроенергії. У Швеції діють три АЕС: «Forsmark» (3 реактори), «Oskarshamn» (3 реактори), «Ringhals» (4 реактори). Ухвалене 1980 р. рішення про заборону будівництва атомних реакторів, виведення з експлуатації вже існуючих (обидва реактори АЕС «Barsebas» були виведені з експлуатації у 1999 та 2005 рр.) і поетапну від-

мову від атомної енергетики до 2010 р. було реалістично скасовано того ж 2010 р. У сфері енергетики працюють державна компанія «Vattenfall», приватна компанія «ОКГ» та ін.

У той же час Швеція активно розвиває енергетику на основі використання відновлювальних енергетичних джерел. Так, у 2003 р. у Швеції на основі відновлювальних джерел вироблялося понад чверть (26%) енергії.

Основними галузями промисловості є: машинобудування, передусім – телекомунікаційне обладнання («Ericsson»), турбіно-, приладо- і верстатобудування («Alfa Laval Group»), виробництво побутової техніки («Electrolux»), літако-, судно- та автомобілебудування («Volvo», «Scania», «Saab», «Koenigsegg»), металургія (п'яте місце в світі з видобутку залізної руди), обробка деревини й целюлозно-паперова промисловість (третє місце в світі з виробництва целюлози), хімія і нафтохімія, фармацевтична, текстильна й взуттєва галузі промисловості. Країна займає перше місце в світі з виробництва підшипників («SKF Group»). Шведська ТНК «Тetra Pak» – найбільший у світі постачальник картонного пакування для рідких продуктів.

Механізоване сільське господарство з надлишком забезпечує потреби країни в основних видах сільськогосподарської продукції, попри те що на нього припадає лише 1,4% ВВП і 2% внутрішнього ринку праці. Переважають фермерські господарства. Головна галузь – м'ясо-молочне тваринництво.

Швеція дуже залежить від зовнішньої торгівлі, тому однією з найважливіших особливостей економіки Швеції є її яскраво виражена експортна спрямованість. Експорт промислової продукції дає близько чверті ВВП. Понад половину всіх промислових товарів, що йдуть на експорт, становить продукція машинобудування (35%). Важливими експортними продуктами є також папір і картон (перше місце

в світі), целюлоза і залізна руда (друге місце), деревина і пиломатеріали (четверте місце), продукція хімічної й фармацевтичної промисловості, машинне устаткування, телекомунікаційні системи, електротовари, автомобілі.

Країна сильно залежить від імпорту, за рахунок якого покривається близько чверті потреб Швеції в товарах і послугах. Швеція імпортує машини і транспортне обладнання, споживчі товари, хімічні продукти, нафту й інші енергоносії. Головними торговельними партнерами є Німеччина, Велика Британія, Норвегія, Данія, США, Франція.

Обсяги зовнішньої торгівлі Швеції (товарами і послугами), за даними Євростату, склали у 2006 р. – 297,3 млрд євро (експорт – 161,4 млрд, імпорт – 135,9 млрд), у 2007 р. – 319,1 млрд, у 2008 р. – 328,9 млрд, у 2009 р. – 257,5 млрд, у 2010 р. – 320,7 млрд, у 2011 р. – 358 млрд, у 2012 р. – 371,3 млрд, у 2014 р. – 371 млрд, у 2015 р. – 386,3 млрд, у 2016 р. – 388,9 млрд (експорт – 205,1 млрд, імпорт – 183,8 млрд).

На референдумі у вересні 2003 р. шведи відмовилися приєднатися до Європейського валютного союзу, й країна зберігає національну валюту одиницю – шведську крону.

ІСТОРИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ШВЕЦІЇ З УКРАЇНОЮ ДО 1991 р.

Українсько-шведські відносини сягають часів Київської Русі, на ранньому етапі розвитку якої важливу роль відіграли військово-купецькі загоны варягів – норманів, які походили переважно з теренів сучасної Швеції. Династичні зв'язки Київської Русі з Королівством Швеція підтримувалися з XI ст. Зокрема, у 1019 р. великий київський князь Ярослав Мудрий одружився з Інґегердою – дочкою шведського короля Олафа III Шетконунґа. Князь настільки любив свою дружину, що заповів поховати себе в одному з нею саркофазі (знаходиться у Софіїв-

ському соборі). У Києві біля Софійського собору до сьогодні існує вулиця Ірининська, названа на честь княгині. Матір'ю великих київських князів Ізяслава II Мстиславича (1146–1154) та Ростислава I Мстиславича (1154–1167) була донька короля Швеції Інге I Старшого – Крістіна.

У XVII ст. Військо Запорозьке стає природним союзником Королівства Швеція у його боротьбі проти Речі Посполитої й Московської держави за панування на Балтиці. Так, під час Тридцятилітньої війни Швеція доклала великих зусиль для залучення на свій бік Війська Запорозького. Зокрема, у серпні 1626 р. король Густав Адольф відправив до запорозьких козаків свого посланця з пропозицією союзу, проте росіяни не пропустили його через свою територію. У вересні 1631 р. в Україну врешті прибувають шведські послы з пропозицією до Війська Запорозького розпочати «переговори щодо тісного й незламного союзу», але потрапляють до рук польського уряду. Шведський посол у Польщі П. Страсбург у донесенні своєму уряду на початку 1630 р. представляв погляд на запорожців як на політичну спільноту, спрможну створити незалежну державу з республіканською формою правління.

Під час Української національної революції 1648–1676 рр. активізуються двосторонні відносини. Переговори щодо укладення стратегічного союзу між гетьманом Богданом Хмельницьким та шведськими монархами велись із 1653 р. і завершилися укладенням 06.10.1657 р., вже за гетьманства І. Виговського, союзного Корсунського договору між Військом Запорозьким та Королівством Швеція. Єдиний оригінальний прапор Богдана Хмельницького зберігається у Військовому музеї в Стокгольмі.

Українсько-шведський союз був поновлений на початку XVIII ст. й оформлений Великобудищанським договором 28.03.1709 р., укладеним між шведським королем Карлом XII та

гетьманом І. Мазепою і кошовим отаманом Війська Запорозького К. Гордієнком. Шведські та частина українських козацьких військ спільно воювали проти росіян. Незважаючи на поразку у Полтавській битві 1709 р., Карл XII у 1710 р. видав «Гарантований диплом Війську Запорозькому», згідно з яким зобов'язувався не складати зброї до того часу, поки не буде визволена Україна і все козацтво з-під влади Росії. Шведський король дотримав свого слова і до своєї смерті у 1718 р. продовжував війну з Росією.

Поразка Швеції у Другій Північній війні 1700–1721 рр. перекреслила плани І. Мазепи та П. Орлика вибороти незалежність України за підтримки Швеції. У 1716–1719 рр. на запрошення короля Швеції Карла XII гетьман П. Орлик з частиною козацької старшини проживав у м. Крістіанстад, у 1720 р. – у Стокгольмі. У Національному архіві Швеції знаходиться єдина відома оригінальна копія Конституції 1710 р. Син гетьмана Григорій Орлик вступив до шведської королівської гвардії (1715–1716) й отримав бойове хрещення при обороні шведської фортеці Штральзунд. У 1716–1718 рр. Г. Орлик навчався в університеті м. Лунд.

У 1781 р. група шведів (967 осіб) з о. Даго на естляндському узбережжі під впливом російської агітації переселяється на постійне проживання на південь України, де у 1782 р. поблизу Дніпра вище м. Кази-Кермен засновує Старошведську колонію (зараз с. Зміївка Херсонської обл.). Від хвороб та важких умов проживання у перші роки гине більша частина переселенців. На початку 1783 р. у колонії проживало лише 135 осіб, далі шведи врешті акліматизувались і почався ріст населення: 1800 – 22 сім'ї, 1887 – 71 сім'я.

Шведський літературознавець Альфред Єнсен (1859–1921) після поїздки Україною у 1909 р. опублікував працю про Т. Шевченка – «Український національний скальд»

і переклав шведською «Заповіт», «Гайдамаки» та інші твори. У 1909 р. А. Єнсен також видав у Стокгольмі збірку новел М. Коцюбинського «На віру».

У 1904–1908 рр. першим тенором Королівської опери у Стокгольмі був українець Модест Менцинський. З 1927 р. заснував у Стокгольмі школу співу. Загалом записав у Швеції на грамплатівки понад 40 творів.

У 1918–1920 рр. у Швеції функціонувало дипломатичне представництво України. Першим послом Української Держави та УНР був генерал Борис Баженов (1918–1919), а потім правник Костянтин Лоський (1919–1920). Документи, що засвідчують діяльність цієї дипломатичної місії, зберігаються в Національному архіві Швеції. Зі шведського боку, у 1918 р. в Україні функціонували Генеральне консульство в Одесі, Консульство у Києві та Віцеконсульства у Миколаєві й Бердянську.

Після Другої світової війни у Швеції в 1947 р. була створена Українська громада Швеції. У 1954–1980-х роках громада видавала українською та шведською мовами «Скандинавські вісті». Богдан Кентржинський заснував Українське інформаційне бюро на Скандинавію та Український академічний клуб (1949), який об'єднував українських студентів у Швеції.

УКРАЇНСЬКО-ШВЕДСЬКІ ВІДНОСИНИ

З 1991 р.

Швеція першою серед країн Північної Європи 19.12.1991 р. визнала державну незалежність України. Дипломатичні відносини між країнами були встановлені 13.01.1992 р. У вересні 1992 р. було відкрито Посольство Королівства Швеція в Україні. Першим послом Королівства Швеція в Україні у 1992 р. був призначений Мартін Ларс Вільгельм Алексіс Халлквіст, а першим послом України в Швеції (за сумісництвом) 16.10.1992 р. був призначений Костянтин Масик. 31.05.1994 р. в Стокгольмі

розпочало роботу дипломатичне представництво України. Першим українським послом з резиденцією у м. Стокгольм став у 1999 р. Олександр Сліпченко.

Державний візит до Швеції президента України Л. Кучми у березні 1999 р. розпочав двосторонній діалог на найвищому рівні. У листопаді 2016 р. Швецію з офіційним візитом відвідав президент України П. Порошенко. У січні 2006 р. Україну з офіційним візитом відвідав прем'єр-міністр Швеції Й. Перссон, а в жовтні 2008 р. з державним візитом в Україні перебували король Швеції Карл XVI Густав і королева Сільвія. Королівський візит засвідчив високий рівень політичної довіри, який існує між обома країнами, а також підтвердив послідовну підтримку Швецією євроінтеграційного курсу України.

Важливими віхами двостороннього діалогу стали також офіційний візит до Швеції прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко у листопаді 2008 р. та офіційний візит в Україну голови шведського Ріксдагу П. Вестерберга у травні 2009 р.

У парламентах обох країн діють групи двосторонньої міжпарламентської співпраці, у Верховній Раді України – Група з міжпарламентських зв'язків з Королівством Швеція, у шведському Ріксдазі – Асоціація дружби з Україною.

Договірно-правова база українсько-шведських відносин станом на 2016 р. містить 24 угоди. Найважливішими з них є Конвенція про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно (1996) й Угода про сприяння та взаємний захист інвестицій (1997).

Швеція була однією з країн-учасниць підписання 25.10.1993 р. угоди між урядами України, Канади, Швеції і США про створення Українського науково-технічного центру. 28.10.1994 р.

відбувся візит до Швеції президента НАН України Б. Патона, під час якого було підписано Угоду про наукову співпрацю між НАН України і Шведською королівською академією наук.

Між Україною та Швецією активно розвивається двостороння співпраця на регіональному рівні, зокрема, містами-партнерами є Київ та Стокгольм, Луганськ і Вансбру, Хмельницький і Крамфорс. Крім того, Київ, Львів, Одеса та Харків співпрацюють зі Стокгольмом, Гетеборгом та Мальме в рамках мережі розвитку регіонального співробітництва (Eurocities).

Швеція є одним із основних донорів Асамблеї Е5Р, яка реалізує в Україні проекти з підвищення енергоефективності централізованого теплопостачання та громадських будівель. Станом на 2014 р. роботи здійснюються у Миколаєві, Житомирі, готуються у Рівному, Тернополі, відповідні угоди підписано по містах: Вінниці, Львову, Києву та Дніпропетровську. Швецією на 2014 р. було зроблено внесків в Е5Р для України на суму 25,4 млн євро. У 2013 р. були підписані угоди про фінансову підтримку проектів енергоефективності у містах Вінниця та Житомир з боку Шведського агентства з питань міжнародного співробітництва (Sida). Шведські підприємства «Alfa Laval Group», «ABB» беруть участь у реалізації проектів щодо модернізації систем теплопостачання в містах: Рівне, Тернопіль, Лубни.

Між Україною і Швецією досить динамічно розвивається торговельно-економічна співпраця. За даними Держстату України, обсяги двосторонньої торгівлі товарами та послугами за 2000–2008 рр. збільшилися у 5,4 разу: у 2000 р. – 188 млн дол. США, у 2003 р. – 312 млн, у 2005 р. – 701 млн, у 2007 р. – 806 млн, у 2008 р. – 1 млрд. Світова фінансова криза 2008 р. справила суттєвий негативний вплив на стан українсько-шведської торгівлі. У 2009 р. – 714 млн (експорт – 134 млн, імпорт – 580 млн), у 2010 р. – 636 млн, у 2011 р. – 917 млн, у 2012 р. –

806 млн, у 2013 р. – 702 млн, у 2014 р. – 575 млн, у 2015 р. – 463 млн, у 2016 р. – 659 млн дол. США (експорт – 192 млн, імпорт – 467 млн).

Основними позиціями в експорті товарів з України до Швеції у 2011 р. були: чорні метали – 22,3%, текстильна продукція – 19,3%; в імпорті зі Швеції: папір та картон – 23,7%, електричні машини та устаткування – 18,7%; котли, машини, апарати і механічні пристрої – 12,5%.

В Україні діє 116 підприємств зі шведським капіталом, серед яких найвідомішими є: «ABB», «Akfa Laval Group», «Astra Zeneca», «Atlas Copco», «Electrolux», «Ericsson», «Oriflame», «Scania», «Tetra Pak», «Volvo» та інші. Швеція входить до десятки провідних світових інвесторів в українську економіку.

Шведська «SEB Group» володіє в Україні харківським «Факторіал-Банк» (з 2007) та СЕБ Корпоративний банк (з 2011), також у 2006–2011 рр. вона володіла СЕБ Банком (раніше АБ «АЖІО») та страховою компанією «СЕБ Лайф Юкрейн» (2006–2013). Банківська група «Swedbank» володіла в Україні у 2007–2013 рр. «Сведбанк» (об'єднаний «ТАС-Комерцбанк» та «ТАС-Інвестбанк»).

Обсяг прямих шведських інвестицій в економіку України протягом 2007–2009 рр. зріс більш, ніж у 9 разів, із 137 млн до 1,2 млрд дол. США. Це відбулося, в першу чергу, за рахунок збільшення інвестицій у фінансову сферу та переробну промисловість. Загальні обсяги прямих шведських інвестицій в Україну станом на 01.04.2013 р. склали 1,7 млрд дол. США, на 01.04.2017 р. – зменшились до 328 млн.

Найважливішою культурною подією в українсько-шведських відносинах 2000-х рр. стала виставка «Україна – Швеція: перехрестя історії (XVII–XVIII ст.)», присвячена 300-річчю Українсько-шведського військово-політичного союзу 1708 р., яку було урочисто відкрито в Києві президентом України В. Ющенком та королем Швеції Карлом XVI Густавом в ході державного візиту королівського подружжя в Україну у 2008 р.

Організація виставки сприяла налагодженню тісної співпраці між українськими і шведськими істориками й фахівцями музейної та архівної справи. Зокрема реалізовано проекти дослідження козацьких прапорів, що знаходяться в фондах Національного музею військової історії Швеції, та зібрань листування кримських ханів зі шведськими монархами, що зберігаються у Національному архіві Швеції.

У 2011 р. в м. Крістіанстад було відкрито пам'ятний знак, присвячений українському гетьману Пилипу Орлику, а в приміщенні легендарної стокгольмської Концертної Зали, де проходять церемонії вручення Нобелівських премій, відбувся концерт «Пікардійської терції».

Низка шведських неурядових організацій, у т.ч. Всесвітній фонд королеви Швеції Сільвії «Дитинство», надають гуманітарну допомогу Україні. У 2010–2012 рр. у Національній філармонії України в Києві відбувались гала-концерти шведської музики.

Принципове визнання Швецією права всіх європейських країн поза межами ЄС свого часу набути членства в Євросоюзі конкретизувалося відносно України підтримкою її євроінтеграційних устремлінь, що підтверджується в офіційних документах уряду Швеції та основними політичними партіями країни.

Зокрема, рішенням шведського уряду 2008 р. було затверджено Стратегію співробітництва Швеції з Україною в цілях розвитку на 2009–2013 роки, спрямовану на посилення євроінтеграційних процесів. Документом передбачено виділення на зазначені цілі 180 млн шведських крон на 2009 рік, близько 200 млн – на 2010 рік і близько 220 млн на період 2011–2013 рр.

Швеція разом з Польщею у 2008 р. була ініціатором «Східного партнерства» – політики, що має на меті зміцнення стосунків зі східними сусідами ЄС, і є одним з основних рушіїв у просуванні цього проекту.

За даними Центрального статистичного бюро Швеції, у 2000–2013 рр. громадянство Швеції отримали 2820 громадян України. За даними Посольства України у Стокгольмі, на його консульському обліку перебуває близько двох тисяч осіб. Перепис 2001 р. зафіксував в Україні 188 шведів.

З 1999 р. при українському Посольстві діє суботня школа для дітей. Право вивчати українську мову в шведських школах може реалізувати лише незначна частина українських дітей. Так, у 2006 р. по всій Швеції було подано 49 заяв на вивчення української мови як рідної, проте отримали викладання лише 7 дітей.

У Швеції діє десять українських організацій, найчисельнішою й найстарішою з яких є Українська громада Швеції; також діють: Дитячо-юнацька організація «Джерело» (Стокгольм), Союз українок Скандинавії (Стокгольм), Українсько-шведська культурна спілка (Мальме), Українсько-шведське товариство (Гетеборг), Українська Громада у Гетеборзі, Громадська організація «Шведські козаки» (Стокгольм), Національна організація «Український Союз» (Гетеборг), «Українська молодь Швеції» (Стокгольм), «Активні українці Європи» (Стокгольм). Українські організації Швеції є як правило малочисельні і діють відокремлено одна від одної.

ОБ'ЄКТИ КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ СПАДЩИНИ

До Списку об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО у Швеції протягом 1991–2012 рр. було віднесено: палацово-парковий комплекс Дроттнінггольм (XVII–XVIII ст.); археологічні об'єкти VIII–XI ст. на островах Бірка (найбільший торговельний центр шведських вікінгів і найстаріше місто на терені Швеції) і Говгорден (місце знаходження палацу середньовічних шведських правителів) озера Меларен; залізобудівний завод Енгельсберг (1681); наскельні рельєфи бронзового віку поблизу м. Танум

(3800–2600 рр. до н. е.); «Лісове кладовище» (Скугсчюркогорден) у Стокгольмі (1917–1940); середньовічне ганзейське м. Вісбю на о. Готланд (XII–XIV ст.); «церковне містечко» Гаммельстад (XV–XVII ст.); військово-морський порт м. Карлскруна (1680); національні парки Муддус, Сарек, Пад'єланта і Стура-Шефаллет та заповідники Сьяунья і Стубба в Лапонії; сільський ландшафт в південній частині о. Еланд; високий берег і архіпелаг Кваркен у Ботнічній затоці; копальня Велика Мідна гора біля м. Фалун (експлуатувалася з IX ст. до 1992 р.); радіостанція у м. Варберзі (1924); чотири триангуляційних пункти Геодезичної дуги Струве

(XIX ст.); декоровані дерев'яні ферми Гельсінг-ланда (XVIII–XIX ст.).

До об'єктів світової документальної спадщини «Пам'ять світу» ЮНЕСКО у 2005–2011 рр. включила: архіви Астрід Ліндгрен; зібрання Еммануїла Сведенборга (XVIII ст., 20 тис. сторінок); архіви Інґмара Берґмана; архіви родини Альфреда Нобеля; Codex Argenteus – «Срібна Біблія» із зібрання Бібліотеки Уппсальського університету (переклад Біблії готською мовою, зроблений у VI ст. єпископом готів Вульфілою); архів Стокгольмського комітету з міського планування (креслення й плани будівель і споруд з 1713 р.).

Електронні джерела:

Сайт королівської родини Швеції: www.royalcourt.se

Сайт парламенту Швеції: www.riksdagen.se

Сайт уряду Швеції: www.regeringen.se

Сайт Статистика Швеції: www.scb.se

Офіційний портал Швеції: www.sweden.se/ru

Посольство України у Королівстві Швеція: Stjärnvägen 2a, 181 50 Lidingö, Sverige; <http://sweden.mfa.gov.ua/ua>

Посольство Королівства Швеція в Україні: вул. Івана Франка 34/33, 3-й поверх, 01901 Київ; www.swedenabroad.com/uk-UA/Embassies/Kiev

Література:

Андерссон І. История Швеции. – М., 1951. – 408 с.

Вейбуль Й. Краткая история Швеции. – Стокгольм, 1994. – 152 с.

История Швеции / Я. Мелин, А. Юханссон, С. Хеденборг. – М., 2002. – 400 с.

Петерссон О. Шведская система правления и политика. – М., 1998. – 208 с.

Герчикова И. Н. Экономика Швеции. – М., 2009. – 255 с.

Коструба В. В. Шведська модель соціально-правової держави (історико-теоретичний аналіз): дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2010. – 217 арк.

Горохова К. Г. Государство благосостояния: шведская модель. – М., 2008. – 228 с.

Шевченко А. Р. Основні принципи та напрями зовнішньої політики Швеції: автореф. дис. ... канд. політ. наук. – К., 2013. – 19 с.

Мюрдаль Г. Швеция и Западная Европа. – М., 2008. – 375 с.

Гернер К. Україна і Швеція в історичній перспективі. – Стокгольм, 1996. – 36 с.

Маліцька Ю. Г. Естонські шведи на Півдні Російської імперії: міграція, адаптація та акультурація переселенців-колоністів (1781–1871 рр.): автореф. дис. канд. іст. наук. – Дніпропетровськ, 2010. – 20 с.

Р. А. Кривонос